

Symposium 1

Ben ik (goed) in beeld? Over media en psychiatrie

Inzet van dit symposium is te onderzoeken welke beelden een verbinding mogelijk maken tussen mensen die elkaar niet vanzelf begrijpen.

Drs Sjaak Boon (voorzitter)

Interview wethouder J. de Groot van Den Helder en twee ervaringsdeskundigen

Toon Vriens

Beleidsmedewerker bij Stichting Pandora die al 40 jaar werkt aan positieve beeldvorming over mensen met een psychiatrische achtergrond

Niels van Spaandonk

Actief in Anoïksis (Vereniging van patiënten die een of meerdere psychosen hebben gehad)

Mercita Coronel

Auteur van *Van Janmaat tot Jahjah. 20 jaar Migranten & Media* (2004, De Balie) over ethiek in de journalistiek

Een psychiatrische achtergrond drukt in veel gevallen een sterk stigma op iemands leven. Psychiatrische cliënten worden regelmatig geconfronteerd met gevolgen van stigmatisering. Dat verhoogt het risico om in een sociaal isolement te raken. Verschillende onderzoeken laten zien dat een stigma minstens zulke schadelijke effecten oplevert als de psychiatrische aandoening zelf.

Stigmatisering vindt plaats tussen mensen. De media zijn van invloed op het ontstaan van opvattingen en emoties over mensen met psychiatrische problemen, al moeten we ze niet een oppermachtige rol toekennen. Alsof zij met een injectienaald het passieve publiek ideeën inspuiten. Intussen weten we dat het proces van informatieverwerking complexer is. Desalniettemin spelen de media ontegenzeggelijk een rol bij het verspreiden en in stand houden van negatieve beeldvorming. Berichtgeving over minderheidsgroepen leidt te vaak tot generaliserend denken: als hij zo is zullen ze allemaal wel zo zijn. En wanneer vooraanstaande personen geen afstand nemen van dergelijke generalisaties, of er zelfs aan meedoen, verschaffen ze de generalisaties een sociale inbedding en legitimiteit.

Waarom doen de media het zo vaak niet goed? Ook journalisten hebben vooroordelen; net als andere burgers moeten zij de ontmoeting aangaan om daar vanaf te komen. Media kunnen wel degelijk een positieve rol vervullen. Door toedoen van de media kunnen sociale misstanden aan de kaak gesteld. Dat kan door mensen met een handicap of migranten en hun nakomelingen eens niet als probleemgroep te presenteren. Door verschillende mensen uit deze groepen zelf aan het woord te laten en de diversiteit binnen de groepen te laten zien. Door aandacht te besteden aan de sociaal-economische of culturele context. Kortom, door de ontmoeting aan te gaan en zodoende een verbinding mogelijk te maken. Goed voorbeeld doet goed volgen.

Symposium 2

Een gevarieerde en multiculturele samenleving

Inzet van dit symposium is te bespreken hoe bewegingen voor een gevarieerde en multiculturele samenleving elkaar kunnen versterken.

Wil Codrington (voorzitter)

Gemeenteraadslid Amsterdam, actief op het terrein van zorg, cultuur en de WMO

Prof. Eugeen Roosens

Cultureel antropoloog Roosens schreef twee belangwekkende studies over gezinsverpleging in Geel, voorbeeld van een eeuwenoude vermaatschappelijkste ggz in een Belgische gemeente.

Hij is actief in het Vlaamse multiculturalismedebat

Dr Bart van Leeuwen

Wetenschappelijk medewerker aan de UvA. Promoveerde als filosoof op *Erkenning, identiteit en verschil. Multiculturalisme en leven met culturele diversiteit*, (Acco, 2003)

Marlieke de Jonge

Ervaringsdeskundige, was lid van de *Taskforce vermaatschappelijking ggz* en neemt nu deel aan de *Taskforce Handicap en Samenleving*

Najib Taoujni

Regisseur, en beleidsmedewerker van het Amsterdams Patiënten Consumenten Platform

Salah Sidali

Psychiater bij De Bascule, Academisch Centrum voor Kinder- en Jeugdpsychiatrie

In de gevarieerde samenleving participeren ook mensen met (psychische) handicaps. Zij doen mee en horen erbij. Sommigen noemen dit een *inclusieve* samenleving. De multiculturele samenleving is een vergelijkbaar ideaal, maar dan met het accent op mensen van verschillende culturele en etnische komaf. Er zijn meer parallellen tussen mensen met een psychiatrische achtergrond en mensen met een onhollandse achtergrond. Zij kunnen - in al hun diversiteit - beiden te maken hebben met uitsluiting, stigmatisering en discriminatie. Individuen uit beide groepen worden soms als vreemd ervaren, ze roepen ongemakkelijkheid op. Zij zijn anders en wijken af van wat veel Medelanders zien als norm(aal). Voor hun anderszijn moeten zij zich legitimeren. Beide groepen staan onder druk om te assimileren tot doorsneeburgers, om zich aan te passen aan een normaliteit die ze vaak juist niet kennen omdat ze er niet in worden toegelaten.

Om de gevarieerde en multiculturele samenleving dichterbij te brengen moeten we volgens Forum, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling, toe naar *gedeeld burgerschap*. Lotsverbondenheid ligt aan de basis daarvan: burgerschap deel je met andere burgers. Mensen moeten burger willen, kunnen en mogen zijn. Burgerschap wijst op eigen verantwoordelijkheid. Maar om die te kunnen nemen moeten mensen ook de kans krijgen om dat vanuit hun eigenheid te doen. Acceptatie van die eigenheid, zowel door de overheid, als door medeburgers en maatschappelijke instellingen is daartoe onontbeerlijk. Amsterdams wethouder Ahmed Aboutaleb gebruikt een beeldspraak van zwarte autootjes:

zij kunnen alleen invoegen als de witte ruimte maken. Anders belandt zwart op de vluchtstrook, aan de zijlijn, in de marge.

Symposium 3

Maatschappelijk verantwoord ondernemen en kwartiermaken

Dr Bert van de Ven

Doet aan de faculteit Wijsbegeerte van de Universiteit van Tilburg onderzoek naar de praktijk van MVO

Ir Ton van der Gaag

Regiodirecteur KPN Noord-West. Hij gaat in op kwartiermaken voor 'ongewone' groepen bij KPN

Drs Jos La Poutré

Was als econoom werkzaam bij het College voor zorgverzekeringen, en is actief in de Vereniging voor Manisch-Depressieven en Betrokkenen

Fer Loos

Koppelt bij het Ontwikkelcentrum MVO maatschappelijk betrokken ondernemers aan initiatieven in de samenleving

Inzet van dit symposium is de potenties van maatschappelijk verantwoord ondernemen in relatie tot kwartiermaken zichtbaar te maken.

Bij maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) gaat het om bedrijven die zich niet alleen als marktpartij maar ook als maatschappelijke institutie zien. Vandaaruit is er betrokkenheid bij maatschappelijke kwesties als bijvoorbeeld analfabetisme en vereenzaming. De verantwoordelijkheid die ze daarin nemen reikt verder dan de eisen die wetten en fatsoen stellen.

Kwartiermaken - werken aan participatiemogelijkheden - sluit aan bij het concept van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Bedrijven kunnen mensen met een psychische handicap in dienst nemen, uitstroming naar de WAO tegengaan en sociale projecten sponsoren. Ook werknemers in de gelegenheid stellen of verplichten één of meerdere dagen per jaar vrijwilligerswerk te doen is een vorm van MVO.

Armoede en Empowerment

Dr Tine van Regenmortel

Promoveerde als psycholoog op *Empowerment en maatzorg, een krachtgerichte psychologische kijk op armoede* (Acco, 2002)

Drs Gerda Jehoel-Gijsbers

Publiceerde *Sociale uitsluiting in Nederland* (Sociaal Cultureel Planbureau, 2004)

Drs Heico Klumpen

Ervaringsdeskundige en bestuurslid van de Cliëntenbond. Publiceerde over armoede, vermaatschappelijking en de WMO

Drs Marius Ernsting

(voorzitter van beide onderdelen)
Directeur van de landelijke vereniging

Inzet van dit symposium is de verwevenheid van sociale uitsluiting, armoede en psychische gezondheid te ontrafelen, en de betekenis van empowerment te onderzoeken.

Veel mensen met psychiatrische problemen leven in armoede en hebben te maken met sociale uitsluiting. De samenleving kent doorgaans weinig genade met het soort incompetenties waarmee armen kampen. Vaak bereikt armoedebestrijding niet de mensen die ervan afhankelijk zijn, omdat ze niet over de competenties beschikken ervan gebruik te maken. Terwijl dat tekort in veel gevallen aan de wieg stond van de problemen.

Denken in termen van empowerment kan een positieve draai geven aan het tegengaan van sociale uitsluiting en armoede. Door de armen zelf erbij te betrekken, krijgen hulpverleners en beleidsmakers meer voeling met hun leefwereld, meer zicht op hun kracht en op de structurele belemmeringen bij armoedebestrijding. Een dergelijke vorm van participatie vereist wel een cultuuromslag bij de betrokken instanties.

Symposium 4

Psychiatrie, kunst, kwartiermaken

Hans van der Wilk (voorzitter)

Tot voor kort wethouder in Stadsdeel Amsterdam Oost/Watergraafsmeer, presentator GGZender, kroegbaas van het Alzheimercafé

Dr Wouter Kusters

Wetenschappelijk onderzoeker bij het Meertens-instituut, schreef *Pure Waanzin, een zoektocht naar de psychotische ervaring* (Nieuwezijds, 2004)

Barbara Demeyer

Projectleider aan de KU Leuven. Zij deed onderzoek naar de meerwaarde van projecten in het kader van ART 23, een artikel in de Belgische grondwet dat het recht garandeert op cultuurparticipatie.

Cor Pieters

Vanaf de oprichting in 1994 betrokken bij het Amsterdamse *Diep Water Collectief* - een groep van kunstenaars met psychische problemen die elkaar ondersteunen en stimuleren in het voortzetten of weer oppakken van hun kunstenaarschap

Drs Radj Ramcharan

Vanuit Forum (instituut voor multiculturele ontwikkeling) betrokken bij cultuurbereik allochtonen

Inzet van dit symposium is de vraag hoe kunst(boefening) een zinvol gebied voor kwartiermaken kan zijn.

Maakt geestesziekte mensen kunstzinniger? Merken mensen met psychiatrische problemen dingen op die gezonde mensen ontgaan? Werken geestelijke stoornissen stimulerend voor de creativiteit? Zijn alleen mensen die zich buiten de normale orde begeven in staat tot kunst met zo'n expressieve kracht, omdat zij zich niks aantrekken van culturele 'smetten' en modes? Opent de stoornis

de toegang tot een creatief domein?

Getuigen dergelijke opvattingen niet van een romantische kijk op gekte?

Ze gaan immers voorbij aan het lijden van de psychotische kunstenaar. Ze gaan er bovendien aan voorbij dat de psychose de artistieke productie ook kan doen doven. En als het de psychose zelf niet is die dat doet, dan zijn het tegenwoordig de medicijnen, die leiden tot aflakking van het gevoelsleven, verlies van initiatief, het gevoel opgesloten te zitten. Moet kunst niet gewoon beoordeeld worden op expressiviteit, intensiteit en originaliteit? Laat dat ook de 'psychiatrische kunstenaars' niet het meest in hun waarde, als kunstenaar en als mens met psychisch lijden?

Het laatste woord hierover zal ook op dit symposium niet worden gezegd, al wordt wel een poging gedaan deze thema's opnieuw te duiden.

Naast de vraag naar de relatie tussen stoornis en creativiteit en de speciale zeggingskracht van deze *art brut* (rauwe kunst), gaat het in dit symposium om nog vier andere vragen:

- hoe kunnen kunstenaars met psychische problemen het beste ondersteund worden in een betekenisvol leven als kunstenaar?
- hoe kan het recht van mensen op cultuur - als toeschouwer - ook voor mensen met een psychische handicap gerealiseerd worden?
- onder welke voorwaarden kan 'kunst van cliënten' helpen bij positieve beeldvorming?
- wat kan de betekenis van kunst zijn voor kwartiermaken, oftewel welke kunst stimuleert een anders denken over anders zijn, hoe ondersteunt kunst gastvrijheid in het denken, zet ze aan tot openheid of engagement?